

Hoge commissaris te Djakarta (Hirschfeld) aan minister van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (Van Maarseveen), 30 mei 1950

Mede voor Drees en Blom. Ref. mijn telegram 110.

Ik deelde U mede dat ik op 25 Mei een bespreking met de Sultan had over persverslag van de woordvoerder der Minister van Defensie, waarbij ik mondeling nog eens mijn ongenoegen over deze zaak tot uitdrukking bracht. Op 26 Mei had ik 's morgens een bespreking met de Sultan waarbij ik hem op grond van Uw 33 verzocht heb communiqué van zijn woordvoerder te herroepen. In dat gesprek heb ik de Sultan ook medegedeeld, dat hij m.i. niet uit het oog mocht verliezen, dat de militaire actie zijnerzijds tegen Ambon hem in ernstige moeilijkheden zou kunnen brengen. Het is daarom gemakkelijker voor hem om te verklaren of te laten verklaren dat de Nederlanders aansprakelijk zijn. Wanneer dit verklaard wordt om zogenaamde binnenlandse politieke redenen, dan zou men van Indonesische zijde ook wel kunnen vragen 'en wat doet gij dan tegen de Nederlanders?'. Deze overweging gaf mij het recht hem de vraag te stellen of hij het tot een breuk zou willen laten komen. Na dit gesprek verzocht de Sultan mij over de situatie nog eens te mogen nadenken. Hij kwam dezelfde dag om 18.00 uur in mijn ambtswoning en bleef daar ca. 2½ uur. Hij begon mij toen het verhaal te doen over het optreden van het milobs-team te Makassar, waarover ik U met mijn 113 seinde. Ik heb de Sultan medegedeeld, dat het mij toch wel erg onwaarschijnlijk leek, dat de Belgische observer over steun van Engeland voor NIT kon hebben gesproken. De Sultan beweerde echter, dat dit in de notulen van de NIT-ministerraad vermeld stond. Daarna begon de Sultan te praten over de rol van kolonel Schotborgh. Hij had vele moeilijkheden met zijn medewerkers omdat deze beweerden, dat ook Schotborgh een actieve rol gespeeld zou hebben in het verzet van NIT. Ik vroeg hem of enige Nederlander genoemd was in de notulen van de Ministerraad van NIT waar milobsteam tegenwoordig was geweest. De Sultan antwoordde mij daarop, dat in de betreffende notulen geen Nederlander was genoemd. Ik verklaarde hem toen, dat het dan toch wel onredelijk was de Nederlanders de aansprakelijkheid in de schoenen te schuiven. Intussen, de Sultan sprak mij daarover niet aan, zal U ontwaren, dat de rol van Schotborgh op zijn minst een twijfelachtige is geweest. Met een persoonlijk schrijven aan Maarseveen zond ik deze op 28 dezer een exemplaar van de brief van de Regering van Zuid-Molukken die mij bereikt had door tussenkomst van Schotborgh. Het betreft hier een zaak waarmede wij altijd nog wel gechanteerd zullen kunnen worden.

Nadat ons gesprek over UNCI en Schotborgh beëindigd was, gaf de Sultan mij een zeer uitvoerige uiteenzetting over de besloten vergaderingen die hij met RIS-Parlement had gehad, alsmede van een besloten vergadering met de fractie-leiders. In die vergadering was de Sultan aangevallen over de Ambon-affaire en over andere moeilijkheden, zoals die in Oost-Java. Hij had aanvallen te verduren gehad, die ernstiger waren dan de aanvallen, die hij eind vorig jaar in Djokja had te doorstaan. De vraag van het Parlement was geweest, wat de RIS deed om de orde te herstellen. Daarbij was ook Nederland aansprakelijk gesteld voor de moeilijkheden die zich voordeden. De Sultan beweerde tegenover mij, dat hij Nederland in deze besloten Parlementsitting verdedigd zou hebben. Daarbij had hij speciaal er op gewezen, dat er met KL geen moeilijkheden waren, hetgeen hij als een bewijs beschouwde, dat de verantwoordelijke Nederlandse instanties dus niet aansprakelijk waren voor de verschillende incidenten, maar dat de moeilijkheden wel in KNIL schuilden. Tegenover mij wenste de Sultan blijkbaar de indruk te wekken, dat hij ons in het Parlement correct behandeld zou hebben maar dat het Parlement hem zo grote moeilijkheden berokkende. Ik wees hem op zijn ministeriële verantwoordelijkheid. Wanneer het Parlement hem niet wenste te volgen, zou het immers de verantwoordelijkheid aan een ander kunnen opdragen. Ik heb de Sultan toen de categorische vraag gesteld of hij meende dat er Indonesische politici waren, die geloofden, dat Nederland nog een militaire aanval op RIS zou

doen, of dat het niet veeleer zo zou zijn, dat deze politici gaarne zouden zien dat de samenwerking met Nederland stuk gemaakt werd. Zijn antwoord was, dat het laatste het geval was. Ik heb hem toen gezegd, dat tegen een dergelijke houding stelling genomen zou moeten worden en dat daarom een rectificatie in de pers op het verslag van de woordvoerder nodig was. De Sultan kon daarop niet anders antwoorden dan dat dit zo moeilijk was. Ik heb hem toen gezegd, dat m.i. ook een gemeenschappelijk persbericht uitgegeven zou kunnen worden. Daaraan knoopte ik de vraag vast of het voor hem soms moeilijk zou zijn gemeenschappelijk met mij een persbericht uit te geven. Zijn antwoord was na enige aarzeling dat dit inderdaad ook moeilijk voor hem was. Ik heb daarna nog lang met de Sultan gesproken over het plan, dat ik met de President had besproken over een vreedzame oplossing van het Ambongeschil. Ik heb er de nadruk op gelegd, dat, indien dit plan door zou gaan, een Indonesiër van gezag zou moeten deelnemen aan een missie, die de situatie op Ambon zou gaan bestuderen. De Sultan was het hiermede wel eens, doch hij verklaarde bevreesd te zijn, dat een Indonesiër in een zodanige positie wellicht op Ambon zou kunnen worden vastgehouden.

De hierboven bedoelde besprekingen vonden op zichzelf in een goede sfeer plaats en op zijn manier bedoelde de Sultan het geloof ik wel goed, toen hij bij mij een bezoek van 2½ uur afstak. Niettemin was het resultaat zeer beperkt en feitelijk onbevredigend. Toch ben ik van oordeel dat het niet gewenst was de Sultan te brusqueren. Er was voor mij echter geen aanleiding de indruk te wekken dat ik overmatig grote haast had en daarover b.v. op mijn standpunt zou willen terugkomen. Ik heb daarom na deze bespreking de situatie rustig overwogen en ik heb de Sultan in een gesprek op 29 dezer medegedeeld, dat ik hem een brief zou schrijven waarin mijn gedachten nader gepreciseerd zijn. Deze brief heb ik hem heden toegezonden.

De brief is te uitvoerig om U deze telegrafisch over te brengen. Met de koerier van het vliegtuig dat in de nacht van 30 op 31 Mei vertrekt deed ik U een copie van mijn brief aan de Sultan toekomen. Voor verdere beoordeling van de situatie zou ik U in overweging willen geven deze brief af te wachten.